

LM-sak 6.3/2019 Beretning fra yrkesetisk råd

Landsstyret innstiller for landsmøtet:

- 1 *Beretning fra yrkesetisk råd for landsmøteperioden 2015-2019 tas til orientering.*

Saksframstilling:

Beretning fra yrkesetisk råd

Yrkesetisk råd (YER) ble valgt på FOs kongress i mars 2015 og har i perioden bestått av:

Jorunn Vindegg, SOS – leder
Berit Øygaard, BVP
Laila Luteberget, VPL
Erling Segelstad, BVP
Geir Johannessen, VPL
Hanne Øverås, SOS
Jorun Clemetsen, SOS
Barbro Stavang Erdahl, BVP
Anne-Lise Lenes, VPL
En representant fra velferdsviterne
Beate Hovland, ekstern representant
Honoratte M. Kashale, ekstern representant

Anne-Lise Lenes har på grunn av to svangerskapspermisjoner bare møtt deler av første året i perioden, og Barbro Stavang Erdahl har på grunn av arbeidssituasjonen sin meldt forfall til de fleste møtene. Representanten fra velferdsviterne var til stede på ett møte, og ekstern representant Honoratte M. Kashale har ikke møtt etter februar 2016.

Irmelin Sangolt Tjelflaat, medlem av arbeidsutvalget i FO, leder for seksjon BVP var kontaktperson mellom FO og YER fram til hun sluttet. Ingen har hatt denne oppgaven etterpå. Heidi Elisabeth Brekke har ivaretatt sekretærfunksjonen i rådet hele perioden.

Det ble etablert et arbeidsutvalg med Jorunn Vindegg, Berit Øygaard og Laila Luteberget for behandling av eventuelle hastesaker mellom møtene.

I kongressperioden er det avholdt totalt 24 møter, i gjennomsnitt 3 heldagsmøter i semesteret. Høsten 2016 møttes rådet til et arbeidsseminar over 2 dager ved Holmen Fjordhotell.

Klagesaker

Mandatet til yrkesetisk råd er å bidra til etisk refleksjon og bevissthet blant barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere og holde den etiske diskusjonen høyt på organisasjonens og yrkesgruppenes dagsorden. Rådet skal også behandle *klager* på yrkesutøvelsen blant de fire yrkesgruppene og ta imot henvendelser for råd og drøfting av etiske spørsmål.

Til tross for at rådet i denne perioden har ønsket å legge større vekt på å stimulere til etisk refleksjon blant medlemmene på arbeidsplassene, er det likevel klager på yrkesutøvelsen rådet har brukt det meste av tiden og ressursene på. I begynnelsen av perioden økte antall klagesaker voldsomt for så å avta noe i siste halvdel av kongressperioden. Det er vanskelig å vite hva som var årsaken til den store veksten i antall klagesaker. Det ble spekulert på om det var en bestemt interesseorganisasjon som sto bak mange av sakene, men det har ikke vært mulig å finne noe mønster i dette.

I perioden har rådet mottatt til sammen 45 klager på yrkesutøvelsen til de fire yrkesgruppene. Av disse er det gitt uttalelser i 33 saker. De andre 12 sakene har ikke vært tilstrekkelig opplyst til at rådet kunne komme med en uttalelse.

Som tidligere har det store flertallet av klagesakene i denne perioden vært knyttet til foreldres møte med barnverntjenesten og det de opplever som klanderverdig og i mange sammenhenger krenkende samhandling med de profesjonelle de forholder seg til. Hele 40 av klagen som er kommet inn til rådet, har vært rettet mot medlemmer og ansatte i barneverntjenesten. Rådet har gitt uttalelser i 28 av disse sakene. I noen av sakene har rådet behandlet flere klager, i ett tilfelle er det avgitt fem uttalelser, og i én sak er det avgitt to uttalelser.

De klagen som ikke retter seg mot arbeid i barneverntjenesten, har vært knyttet til en ansatt i spesialisthelsetjenesten, forholdene i bofellesskap, en brukerorganisasjon og klage på ansatte/tillitsvalgte i FO.

Når det klages på ansatte/medlemmer i barneverntjenesten, legger rådet til grunn at det er tjenesten som kollektiv som i siste instans er ansvarlig for de avgjørelsene som fattes av tjenesten, og de vurderingene og begrunnelsene som ligger til grunn for disse. Men det er også nedfelt i Yrkesetisk grunnlagsdokument, side 7 under overskriften *Ansvar*, at det individuelle profesjonelle ansvaret aldri kan oppheves. Til grunn for profesjonsetikken ligger det at enhver profesjonsutøver har et selvstendig ansvar for at egne handlinger er i samsvar med faglige, juridiske og yrkesetiske standarder.

I denne perioden har rådet fått flere ressurser, og det er arbeidet med å få på plass gode rutiner for håndtering av hver enkelt klagesak. Klageprosedyren er nedfelt i Yrkesetisk grunnlagsdokument. Når rådet har vurdert at en klage skal vurderes av rådet, oversendes klagen til innklagede for kommentarer. Rådet erfarer at majoriteten av de innklagede velger å svare svært knapt på klagen som blir forelagt dem. Det innebærer at rådet i mange tilfeller må etterspørre flere opplysninger, og dette forsinker behandlingsprosessen. Noen tjenester velger å opprettholde knappe tilsvare selv om de blir gjort kjent med at rådet vil skrive en uttalelse basert på de opplysningene som foreligger. I slike uttalelser er rådet nøye med å poengtere at det foreligger få kommentarer fra de innklagede, og at uttalelsen derfor kan oppfattes

som lite balansert. Alle medlemmene i rådet forventes å bidra i å utforme uttalelser fra rådet. Dette er et krevende arbeid som forutsetter høy etisk bevissthet og god skriftlig formuleringskompetanse.

Klager som retter som mot enkeltmedlemmer og tjenester, vekker ulike reaksjoner hos dem som blir innklaget. Rådet har erfart at noen opplever en uttalelse fra YER om hva som kunne vært håndtert annerledes i konkrete situasjoner, som en «dom» over hele sin yrkesutøvelse og sitt profesjonelle virke. I ett tilfelle meldte de ansatte i en barneverntjeneste seg kollektivt ut av FO med bakgrunn i en uttalelse knyttet til én enkeltsak og ett enkeltmedlem. Da utmeldingen kom, forsøkte rådet på ulike måter å komme i dialog med den innklagede for å utdype saken og ta imot tilbakemeldinger, men dette førte ikke fram. Uten legitimitet i FO som organisasjon og blant medlemmene har rådet som et organ for selvjustis og løpende etisk refleksjon liten verdi. Saken ble grundig analysert og reflektert over i rådet. I senere uttalelser er det lagt ytterligere vekt på å ta forbehold om at rådet ikke har en fullstendig oversikt over samhandlingen og kontakten mellom klager og de innklagede og balansere vurderingene rådet gjør. Likeledes er rådet i alle saker tydelig på at saksbehandlingen og de konkrete beslutningene som er gjort av tjenesten, ligger utenfor rådets mandat.

På den andre siden har rådet også fått tilbakemeldinger fra noen av klagerne på at rådet ikke har gått langt nok i å kritisere eller refse de innklagede for yrkesutøvelse som bryter med verdiene i det yrkesetiske grunnlagsdokumentet.

Ved inngangen til denne kongressperioden erfarte rådet at en klager som opplevde å få medhold fra YER, offentliggjorde rådets uttalelse i sin helhet i en gratisavis og gjennom sosiale medier. I uttalelsen var innklaget saksbehandler/medlem navngitt. Dette ble en stor belastning for den det gjaldt. Medlemmet fikk god oppfølging fra sin fylkesavdeling, og medlemmet var også i møte på forbundskontoret med leder i rådet sammen med ledelsen i fylkesavdelingen.

Alle uttalelser blir nå anonymisert, og de som innklages, blir oppfordret til å ta kontakt med sin fylkesavdeling dersom de trenger assistanse og støtte utover det rådet kan gi i den enkelte sak. To av fylkeslederne har i perioden hatt dialog med rådet om prosedyrene for klagebehandling.

Andre saker og henvendelser til YER

Tidlig i perioden fikk rådet en henvendelse fra Norsk barnevernlederorganisasjon (NOBO) som var sterkt kritisk til at YER i FO håndterer klager på enkeltmedlemmer. Sammen med forbundsledelsen inviterte leder i rådet til dialog med styret i organisasjonen der begge parter fikk anledning til å presentere sine syn. Fra YER ble det lagt vekt på at det er viktig for rådet å lytte til hvordan rådets arbeid oppfattes av medlemmene. Samtidig var leder i rådet opptatt av å få fram mandatet til rådet og hva som ligger i den interne selvjustisen i profesjonene.

I løpet av det første året i kongressperioden mottok rådet en rekke henvendelser av generell karakter fra en organisasjon som kalte seg Menneskerettighet Norge med sterke synspunkter om hvordan barnevernet i Norge fungerer.

Rådet har vært orientert om Helsetilsynets landsomfattende tilsyn om kommunens sikring av helse- og omsorgstjenester til mennesker med utviklingshemming som ble gjennomført i 2016. Det klages blant annet på faglig svikt og brudd på forsvarlighetskravet i tjenestene, brudd på taushetsplikt og dokumentasjonsplikten, bruk av vold i skadeavvergingssituasjoner og krenkende uttalelser. De fleste av disse sakene har klare yrkesetiske implikasjoner, likevel har ingen av disse sakene vært innklaget til YER.

YER er orientert om at det er utarbeidet yrkesetiske retningslinjer for Vernepleierforbundet i Delta.

En klager som hadde langvarig kontakt med YER i forrige kongressperiode, tok ny kontakt med leder i rådet og anmodet om at rådet tok hennes synspunkter på alvor og til etterretning. Denne personen var også aktiv i den offentlige debatten om barnevernet. På denne bakgrunn ble hun invitert til et personlig møte med medlemmene i rådet. Utover dette har ikke rådet kapasitet til personlige møter med dem som klager. I tråd med klageprosedyren skal klager også framstilles skriftlig.

Leder i rådet har vært tilgjengelig for konsultasjon og drøfting av etiske dilemmaer fra enkeltmedlemmer, fra foreldre og andre pårørende og fra ulike interesseorganisasjoner. Et titalls slike saker har vært håndtert av leder pr. telefon. Enkelte av disse sakene har det vært flere runder med. Også andre medlemmer i rådet har hatt konsultasjoner med enkeltmedlemmer og med tillitsvalgte lokalt.

I perioden ble leder i rådet innstevnet som vitne i en oppsigelsessak som gikk for retten med bakgrunn i at YER i forrige kongressperiode skrev en uttalelse om profesjonsutøvelsen til medlemmet det gjaldt.

Rådet har hatt en sak om suspensjon og ekskludering av medlem til vurdering, jf. vedtektenes § 21.2.

I 2018 inviterte YER pasient- og brukerombud i Oslo og Akershus og sosial- og eldreombud i Oslo, Anne Lise Christensen, til et møte. Rådet hadde en informativ og nyttig utveksling om situasjonen innen ulike tjenesteområder og hvilke forhold som hyppigst klages inn for ombudet. Til forskjell fra YER mottar ombudet mange klager knyttet til enkeltmenneskers møte med NAV, mens få saker er knyttet til barnevernfeltet. Ombudet var tydelig på at når mennesker i vanskelige livssituasjoner ikke får ivaretatt sine rettigheter, har det etiske implikasjoner.

Våren 2019 ble leder i rådet portrettintervjua om arbeidet i YER i Fontene.

Rådet har også besvart en survey fra IFSW om bruk av det internasjonale etikkdokumentet (Global social work statement of ethical principals).

Innlegg ved konferanser og FO-dager

I 2016 deltok leder i rådet på en norsk–dansk konferanse om profesjonsetikk ved Universitet i Agder og bidro med erfaringer fra arbeidet i YER.

Arne Grønningsæter (tidligere medlem i YER) har hatt innlegg i to av fylkesavdelingene i perioden.

Under FO-dagene i november 2016 hadde medlemmer i rådet yrkesetisk verksted knyttet til de yrkesetiske utfordringene som er omtalt i grunnlagsdokumentet. Verkstedet samlet bare en håndfull deltakere, men de som var til stede, hadde verdifulle innspill knyttet til daglige etiske dilemmaer i flere tjenester. Rådet utfordret deltakerne om hvordan vi aktivt kan bruke organisasjonen i arbeidet med å framheve yrkesgruppens moralske og etiske ansvar, og hvordan FO som profesjonsorganisasjon kan utvikle og opprettholde den profesjonelle selvjustisen.

Under FO-dagene i november 2018 hadde leder i rådet Jorunn Vindegg og eksternt medlem Beate Indrebø Hovland plenuminnlegg med overskriften *Hva gjør vi når noe går galt? Om yrkeskultur, ansvar og profesjonell feilbarlighet.*

I oktober 2019 har Telemark fylkesavdeling en dagskonferanse med samme tema der leder og eksternt medlem i rådet innleder.

Utvikling av profilerings- og ressursmaterieil

I hele perioden har rådet arbeidet med å videreutvikle profilerings- og ressursmaterieil til hjelp for enkeltmedlemmer, klubber og tillitsvalgte. Det er produsert en egen plakat med *Verdier som forplikter*. Denne ble sendt ut som vedlegg til Fontene, og det er mulig å bestille flere ved forbundskontoret. Videre er det utviklet en *Yrkesetisk ledestjerne* til bruk i den daglige profesjonelle yrkesutøvelsen.

Rådet besluttet litt ut i perioden at studieheftet *Rett eller Galt – eller noe midt imellom*, som ble ført i pennen av Arne Grønningsæter i 2007, ikke skal trykkes opp på nytt, men fortsatt vil være tilgjengelig på nett. Noe av materialet er gammelt, og Yrkesetisk grunnlagsdokument er også videreutviklet etter at heftet ble produsert. I skrivende stund er rådet i innspurten med et digitalt ressursmaterieil knyttet til noen av de samme overskriftene som er slått opp på den nylig produserte plakaten.